

*Aantal broedparen van Kleine Mantelmeeuw,
Zilvermeeuw en Scholekster
op het Forteiland IJmuiden in 2015*

Aantal broedparen van Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en Scholekster op het Forteiland IJmuiden in 2015

Inleiding

Het langlopende onderzoek aan Kleine Mantelmeeuwen en Zilvermeeuwen op het Forteiland werd in 2015 voortgezet en uitgebreid. De uitbreiding betreft onderzoek naar het vleugelpatroon van beide soorten in de loop van de tijd per individu. Dit is mogelijk omdat we op het Forteiland een groot aantal gekleurringde meeuwen hebben die individueel herkenbaar van elkaar zijn aan de hand van kleurringen met individuele code's. Jaarlijkse foto's van de vleugelpatroon moet inzicht geven in individuele verschillen in klee. Verder tellen we jaarlijks het aantal broedparen, volgen we de vogels aan de hand van kleurringen (o.a. plaatstrouw aan de kolonie en gedrag) en worden eimaten verzameld (geeft conditie weer van broedvogels). Omdat we deze gegevens al vele jaren verzamelen geeft dit een perfect beeld van de ontwikkeling van de kolonie in al zijn doen en laten. De kolonie dient ook als referentiekolonie van die in de Kerkhuispolder op Texel alwaar ook dit soort gegevens worden verzameld. Elk extra jaar geeft belangrijke aanvullingen op dit langlopende project en het wordt alleen maar interessanter des te langer we onderzoek kunnen blijven doen.

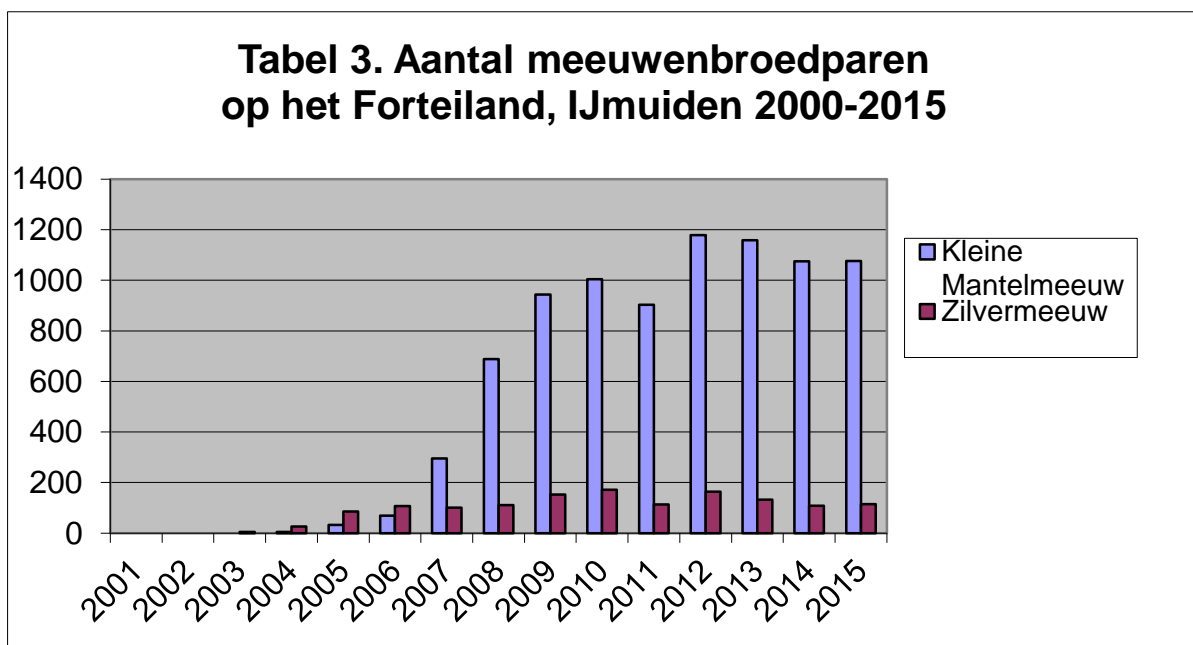
Kleine Mantelmeeuw en Zilvermeeuw

Om een indicatie te krijgen wanneer de eieren gelegd worden worden er 2 trajecten op het eiland gelopen (zie tabel 1). Uit deze trajectentelling blijkt dat de eerste eieren rond 25-26 april gelegd zijn. De meeste legsels werden compleet gemaakt (3 eieren) aan het eind van de eerste decade en het begin van de tweede decade in mei.

Tabel 1. Trajectentelling op nesten met inhoud.					
IJmuiden, Forteiland 2015					
Traject 1 - Centrum (noord puinhelling)					
	leeg nest	1 ei	2 ei	3 ei	4 ei
27-apr	47	3	1	0	0
4-mei	24	9	12	13	0
11-mei	18	15	18	34	0
Traject 2 - Noord (west Heli-dek)					
27-apr	71	7	1	0	0
4-mei	34	19	27	24	0
11-mei	14	20	25	73	1

Op 18 mei wordt het hele eiland op nesten geteld (tabel 2). In totaal is het aantal paren vastgesteld op 1190. Tellingen van adulte vogels in de kolonie tijdens het broedseizoen op verschillende tijden en dagen geven een verdeling van 1076 paar Kleine Mantelmeeuwen en 114 paar Zilvermeeuwen. Dit aantal is vrijwel gelijk aan dat van 2014. Een overzicht van het aantal broedparen in de perioden 2000-2015 wordt gegeven in tabel 3. Tijdens de telling van het aantal nesten op 18 mei werd ook het eerste kuiken aangetroffen. Rond half mei worden van een 25 tal nesten van beide soorten meeuwen de maten van 3-legsels genomen. Deze eimaten geven een indicatie van de conditie van de vogels. De eerste vliegvlugge juveniele vogels werden gezien op 4 juli.

Inhoud nest	Aantal
1 ei	74
2 ei	222
3 ei	770
4 ei	4
5 ei	0
1 ei, 1 kuiken	1
1 ei, 2 kuikens	0
2 ei, 1 kuiken	0
1 kuiken	0
2 kuikens	0
3 kuikens	0
leeg, uitgelopen	0
leeg, rede?	75
inhoud onbekend	44
Totaal	1190

Een groot deel van het onderzoek spitst zich toe op het volgen van gekleurringde vogels. Jaarlijks worden adulte vogels (gevangen op het nest m.b.v. een inloopkooi) en kuikens voorzien van kleurringen. In 2015 werden tussen 11-29 mei 19 Kleine Mantelmeeuwen, 12 adulte Zilvermeeuwen en 1 adulte hybride op het nest gevangen en gekleurringd. Er werd zoveel mogelijk gericht gevangen op paren waarvan al een van de vogels was gekleurringd. De rede hiervoor was om meer gekleurringde paren te krijgen voor gedragsonderzoek. Op 29 juni en 2 juli werden kuikens gekleurringd: 54 Kleine Mantelmeeuwen, 8 Zilvermeeuwen en 2 hybriden. Buiten de 'eigen' gekleurringde meeuwen werden tijdens het broedseizoen vele andere gekleurringde meeuwen waargenomen van andere projecten. Een overzicht van deze waarnemingen wordt gegeven in tabel 4.

Tabel 4. Overzicht van waarnemingen van niet op het Forteiland, IJmuiden gekleurringde meeuwen in de kolonie tijdens het broedseizoen 2015.					
p = bezoeker, - = status onbekend, b = mogelijke broedvogel en B = zekere broedvogel					
Ring	Status	Ringdatum	Leeftijd	Sexe	Plaats
Kleine Mantelmeeuw					
322	B	31-okt-05	>4ekj	vrouw	Stoke, Orchard, Gloucestershire, UK
3S	B	18-jun-04	kuiken	-	Moerdijk (Tetra park)
43	p	28-jun-06	kuiken	-	Moerdijk (Shell Chemie)
5AM6	p	26-mei-12	>3ekj	man	Chouet Landfill, Guernsy, UK
8.F	p	12-jul-13	kuiken	-	Rotterdam, Maasvlakte
DO	B	6-jun-07	kuiken	-	Moerdijk (Shell chemie)
E097	p	7-jul-95	kuiken	-	Rotterdam, Maasvlakte
E647	b	24jun01	kuiken	-	Rotterdam, Maasvlakte
E736	p	26-mei-03	>4ekj	man	IJmuiden, IJbunker (op nest gevangen)
EK79	B	9-jul-96	kuiken	man	Rotterdam, Maasvlakte
ER70	b	28-jun-96	kuiken	-	Rotterdam, Europoort
F479	B	15-jan-15	>4ekj	-	Quinta de Marim, Olha, Portugal
H3E2	p	3-jul-11	kuiken	-	Amrum, Duitsland
HC31	p	9-jul-10	kuiken	-	Helgoland, Duitsland
H.J	p	26-jun-12	kuiken	-	Rotterdam, Europoort
KBAT	B	17-jul-07	kuiken	-	Vlieland, Vliehors
N07R	B	18-dec-12	>4ekj	man	Puerta de malaga, Spanje
N0LV	b				
N0M2	b				
NY9	p	28-jun-97	kuiken	vrouw	Rotterdam, Europoort
RB8.T	B	21-okt-11	>4ekj	vrouw	Rainham Tip, Greater London, UK
RWN	B	16-jul-05	kuiken	vrouw	Orfordness, Suffolk, UK
TWAD	p				
UZAL	p	9-jul12	kuiken	-	Zeebrugge, West-Vlaanderen, België
VP	b	10-jun-06	kuiken	-	Moerdijk (Shell Chemie)
ZR	B	16-jun-06	kuiken	vrouw	Moerdijk (Tetra park)
Zilvermeeuw					
AY0T	p	3-nov-12			Rainham Tip, Greater London, UK
F4LT	B	24-jan-15			Pitsea Landfill site, Essex, UK
8JA0	p	24-nov-13	1ekj	-	Ty Coed, Vale Marais, Guernsey, UK

Geelpootmeeuw hybriden

Beide gekleurringde vogels kwamen terug en bezette hetzelfde territorium als in 2014, op enkele tientallen meters van elkaar! YAHH was wederom gepaard met een gekleurringde Kleine Mantelmeeuw YASC. Dit was het vijfde jaar dat dit stel een paar vormde. Er werden 3 eieren gelegd en 2 kuikens werden vliegvlug, welke beide konden worden gekleurringd (YBWN en YBWP). YBAM broedde voor het derde achtereenvolgende jaar op dezelfde locatie met een ongeringde Kleine Mantelmeeuw. Ook dit stel had 3 eieren, maar er werden geen kuikens vliegvlug. Opvallend genoeg verscheen in 2014 een derde jaars vogel vlakbij de territoria van de andere hybriden. Dit jaar was hij in hetzelfde territorium terug te vinden en konden we hem op het nest (2 eieren) vangen. Ook deze vogel werd voorzien van een kleurring: YBVA. Hij was gepaard met een Kleine Mantelmeeuw. De kuikens verdwenen al snel na het uitkomen. Opvallend genoeg zijn alle drie de hybriden mannetjes. Blijft de intrigerende vraag: zijn ze familie van elkaar?

Stormmeeuw

Met de Stormmeeuw wil het nog steeds niet vlotten. De laatste broedgevallen dateren al weer uit 2010 (2 paar). Daarna worden jaarlijks Stormmeeuwen gezien maar vinden er geen broedgevallen plaats. Ook 2015 was daar geen uitzondering op. Onregelmatig werden tussen de 2-4 exemplaren gezien. Soms qua gedrag leek het of ze wat wilden beginnen, maar daar bleef het ook bij. Wederom dus dit jaar geen broedgeval.

Onderzoek naar het uiterlijk van meeuwen

Op het Forteiland komen 3 soorten meeuwen voor: Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en een kruising tussen Kleine Mantelmeeuw en Geelpootmeeuw.

Het bepalen van de soort en leeftijd van een meeuw is mogelijk door naar verschillende uiterlijke kenmerken te kijken zoals het formaat van de vogel en de kleur van de poten, snavel en vleugels.

Ondanks dat meeuwen van dezelfde soort en leeftijd erg op elkaar lijken blijkt dat elke individuele meeuw binnen die soort er toch een beetje anders uitziet. De kleur van de veren zal hetzelfde zijn maar met name het patroon op de vleugels is bij elke meeuw net even anders.

Dit jaar is er op het Forteiland een onderzoek gestart om dit patroon op de vleugels te documenteren bij zoveel mogelijk meeuwen die uitgerust zijn met een kleurring. De resultaten ervan kunnen dan vergeleken worden met soortgelijke onderzoeken die in Nederland en op andere locaties binnen Europa gehouden zijn. Zo kan vastgesteld worden of er binnen een bepaald gebied (zoals Nederland of West Europa) groepen meeuwen van dezelfde of een gelijkende soort van elkaar verschillen.

Bijzonder van het onderzoek op het Forteiland is dat het over meerdere jaren gepland is zodat ook individuele meeuwen over langere tijd gevolgd en gedocumenteerd kunnen worden. Ook waarnemingen van voorgaande jaren worden in het onderzoek meegenomen.

Op deze manier willen wij er achter komen of het vleugelpatroon bij jonge volwassen meeuwen en bij volwassen meeuwen van hoge leeftijd over een langere periode constant blijft

of juist per jaar verschilt. Ook zou het interessant zijn om te zien of het patroon bij afstammelingen lijkt op het patroon van dat van de ouders.

Door middel van dit onderzoek hopen wij meer inzicht te krijgen over de herkenning van de verschillende soorten meeuwen en hun leeftijden binnen Europa.

Foto: Bij bezoeken aan het Forteiland wordt er zoveel mogelijk van de gelegenheid gebruik gemaakt om het vleugelpatroon te documenteren zoals bij deze Zilvermeeuw tijdens een ringvangst. Foto Maarten van Kleinwee.

Afbeelding: Alle gegevens worden in een database opgeslagen om in de toekomst geanalyseerd te worden. Afbeelding Maarten van Kleinwee.

Scholekster

Paar RB-CPYZ: De partner van de afgelopen jaren (LG-GSOJ) is niet uit het overwinteringsgebied teruggekomen. Al vroeg in het voorjaar bleek dat RB-CPYZ, waarvan de ringen overigens sterk slijten, een nieuwe partner had. Het paar broedde weer op de bunker op de zuidoosthoek van het eiland. Dit was hetzelfde territorium als de afgelopen jaren. Op 1 juni werden 3 eieren in het nest aangetroffen, die later allemaal zijn uitgekomen. Bij het verlaten van het territorium ging het echter goed mis. Twee kuikens sneuvelde (1 vonden we terug: doodgevallen op het beton onder de bunker). Maar ook goed nieuws, want het derde jong wist de waterlijn te halen en werd daar succesvol (vliegvlug) grootgebracht.

Paar RB-CZLZ: Op een tiental meters van de nestplek van het afgelopen jaar werd op 1 juni het nest gevonden met 4 eieren. Dit paar zit op een wel heel vervelend plekje omdat als de kuikens uitkomen ze vrijwel niet ongeschonden naar een goed opgroeiplek kunnen komen. Dit jaar vielen 2 kuikens in een gracht (zonder water) waar ze niet uit konden komen (actie onzerzijds kwam helaas te laat).

Paar RB-LHR (marker RB afgezakt): Dit paartje claimde hetzelfde territorium als de laatste jaren, op de noordkant van het eiland. Op vrijwel dezelfde locatie als de afgelopen jaren werd het nest gebouwd waarin op 1 juni 3 eieren werden aangetroffen. Half juni werd het paar hevig alarmerend waargenomen, maar konden we geen kuikens vinden (nest was leeg). Ook later in de periode werden geen aanwijzingen van kuikens verkregen. Vermoedelijk is nest gepredeerd.

Paar ongeringd: in april en mei werd onregelmatig op de noordwest hoek van het Forteiland een ongeringd paartje Scholeksters waargenomen welke een territorium leken te claimen. Uiteindelijk hebben we van dit paar geen indicatie verkregen van broeden, eieren of kuikens.

Paar metaal:

Voor het vierde achtereenvolgende jaar werd op vrijwel dezelfde locatie op het eiland (zuidwest, begin piertje) met een ongeringde vrouw gebroed. Er werden 4 eieren gelegd en op 12 juni werden 3 kleine kuikens waargenomen. Op 17 juni werd waargenomen dat het vrouwtje constant door de poten zakte, als zijnde deels verlamd. De kuikens zaten tegen haar aan en de metaal geringde man stond er naast. Op 21 juni werd de vogel dood aangetroffen op de plek waar de familie altijd stond met hoog water, niet ver van de waarneming op 17 juni. De 3 kuikens en de metaal geringde man stonden vlak naast de dode vogel. Op 27 juni waren er nog maar 2 kuikens. En toen was daar op 4 juli ineens een nieuwe ongeringde oude vogel in het territorium, en dus vlakbij de kuikens! Deze nieuwe vogel viel met name op omdat ze zo vaak alarmeerde bij dreigend gevaar voor de kuikens (meeuwen die te dicht bij kwamen). De kuikens, beide dus nog in leven, werden volop gevoerd met mossels door het mannetje, die vanaf de vaste wal werden gehaald. Deze werden verzameld op de basaltkeien langs de oever. De hele mossel werden meegenomen naar het eiland, aldaar geopend waarna het vlees werd gevoerd aan de kuikens. De waarnemingen erna werden de vier vogels steeds bij elkaar gezien. De restanten van de oude vogel lagen nog steeds op de plek die de familie gebruikte als hoogwatervluchtplaats. Op 12 juli konde we voor het eerst waarnemen dat de ongeringde "nieuwe" vrouw ook de kuikens voerde met mossels, iets wat daarna nog regelmatig werd gezien. Op 18 juli werd de hele familie vliegend waargenomen van het Forteiland naar de vaste wal waar op mossels werd gevoerd op de basaltkeien langs de vloedlijn.

Overige broedvogels:

Op 29 mei werd in een konijnenhol vlak langs het pad het nest van een Bergeend aangetroffen met 5 eieren. Helaas is dit in een later stadium verloren gegaan. Tijdens het kleurringen van

de meeuwenkuikens op 6 juli vloog een vrouwtje Wilde Eend van haar nest in de duintjes op het noordoostelijk deel. In het nest lagen een aantal eieren en verschillende kuikens die net waren uitgekomen. Zoals de laatste jaren gebruikelijk was tijdens het broedseizoen een paartje Nijlganzen aanwezig. Gezien het gedrag van het vrouwtje werd het broeden welk verwacht, maar uiteindelijk is het nest niet gevonden. Ook zijn er geen waarnemingen van het paar met kuikens. Dit laatste is niet zo vreemd omdat we uit ervaring van de laatste jaren weten dat de kuikens vrij snel kunnen verdwijnen na het uitkomen. Je moet dus geluk hebben om ze te zien. Opvallend was de klucht van 7 Patrijzen, welke onregelmatig op het eiland werden gezien, met name later in de tijd. Geen broedgeval op het eiland maar wel aan de vaste wal in de omgeving van het Semafoor (waarneming van vrouw met 2 halfwas kuikens). Onregelmatig werd een Heggemus zingend waargenomen in het duindoornstruweel in het centrum van het eiland.

Overige zaken

Op 5 en 6 april werd het re-enactment evenement gehouden op het eiland. Dit evenement heeft nogal wat impact op de meeuwen. Begin april zijn al veel territoria bezet, dus de meeuwen zijn wel een paar dagen van slag als het hele eiland door andere 'bezet' is. Ze liggen dan in een grote groep constant alarmerend op het water tussen de pieren. Direct nadat het evenement voorbij is wordt het westelijk deel van het eiland afgesloten voor publiek middels een gespannen touw tussen paaltjes. Op de paaltjes nog de melding met bordjes van "verboden toegang broedvogel terrein". De meeuwen kunnen dan in alle rust broedden en hun jongen groot brengen. Het terrein is gesloten tot eind augustus, conform de aanbevelingen aan de beheerder die jaarlijks door ons gedaan wordt. Op een enkel akkevietje na hield men zich hier goed aan.

Op 15 juni bezochten Viola Ross en Kees Camphuijsen de kolonie. Viola heeft jaren onderzoek gedaan in de meeuwenkolonie te Flatholm, Wales. Kees Camphuysen doet al vele jaren onderzoek in een meeuwenkolonie in de Kelderhuispolder op Texel. Met hem hebben wij zeer veel contact en wisselen veel gegevens uit. Tevens zorgt hij ervoor dat we over kleuringen voor meeuwen kunnen beschikken en beheert hij de database met alle waarnemingen van de gekleurde meeuwen.

Dankwoord

Toestemming om het onderzoek op het eiland te kunnen uitvoeren kwam van Rick Slabbers (PBN). Leen de Jager (beheerder Forteiland) van de Stichting Forteiland wordt bedankt voor de zeer goede samenwerking.

Dank aan Caroline Walta en Jan Vegelin die ons hielpen bij het nesten tellen, het verzamelen van eimaten, het vangen van de adulte vogels op het nest en het ringen van de kuikens.

Veel dank aan Kees Camphuysen (NIOZ) voor het leveren van de kleuringen voor de Kleine Mantelmeeuwen en Zilvermeeuwen en de life-historys die door hem aan de aflezers worden verstuurd en aan Kees Oosterbeek voor het leveren van de kleuringen voor de Scholeksters.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem; fred.cottaar@gmail.com

José Verbeek

Maarten van Kleinwee

Haarlem, februari 2016